

Rackeby kyrka har rötter i 1100-talet

Rackebys vita kyrka med sin för trakten typiska smala tornspira, syns på långt håll där den ligger på en höjd i kyrkbyn. De äldsta delarna är från 1100-talets senare hälft.

Kyrkan är belägen i en historisk bygd och är ett exempel på de små medeltida sockenkyrkor som kring år 1700 byggdes om till så kallade salkyrkor där kor och långhus hade samma höjd och bredd.

Rackeby omnämns första gången år 1299 då Rackeby gård ska ha tillhört hertigarna Erik och Valdemar, söner till Magnus Ladulås. År 1334 skänks gården till Gudhems kloster. Plikterna att ta hand om pilgrimer på väg mot Nidaros hade blivit alltför betungande, så nunnorna vistas här en tid men återvänder efter några år till Gudhem.

Som på många andra ställen i församlingen präglas trakten av stora gårdar, framför allt Degeberg och Stensholmen, vars ägare satt avtryck i kyrkan.

Den ursprungliga romanska kyrkan byggdes av huggen sandsten och var betyd-

ligt mindre. Byggnaden var tornlös, hade ett mindre kor med en rundad avslutning med två smala ljusöppningar samt invändigt platt tak. Högaltaret av sandsten med en relikgömma är sannolikt från denna tid.

Målarmästare Petter Wernberg

Petter Wernberg, född 1667, död omkring 1735, var en svensk målarmästare och kyrkomålare. År 1733 förser han det nya plana trätaget med målningar med bibliska motiv. Wernberg målade även ett läktrarbröst med bilder av apostlarna. Delar av detta är bevarat. Annars är nästan allt Wernberg utförde borta genom rivning av kyrkor eller övermålning.

Wernberg bosatte sig 1713 i Lidköping och var huvudsakligen verksam i Källands härad. Han utförde också takmålningar i Sunnersberg, Rackeby och Otterstads kyrkor samt dekorativa målningar i Skalunda kyrka.

◀ Predikstolens färger fick vara vägledande vid den senaste renoveringen 1989-90.

Bevarade delar av de raserade medeltidsvalven på en av innerväggarna (t v) och dopfunten.

I västra delen av kyrkans långhus är de tidig-medeltida murarna till stor del bevarade.

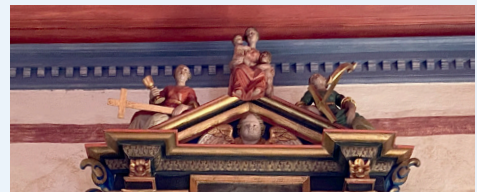
Det kraftiga tornet av gråsten med tre våningar är senmedeltida. Det kan ha kommit till i samband med valven som slogs på 1400-talet. Under denna tid uppfördes troligen även en sakristia i norr.

På 1600-talet förses kyrkans väggar och valv med dekorativa målningar. En gravplats inreddes i torndelens bottenvåning för Olof Christoffersson, häradshövding, krigsöverste och ägare av det närbelägna Degeberg. Ganska snart upplevdes gravkorets placering problematisk men det dröjde fram till slutet av 1700-talet innan det revs. Därefter kunde en ingång tas upp i väst.

Gravkor blev sakristia

Ett annat gravkor uppfördes på kyrkans norra utsida för makarna Bonde på Stensholmen. 1686, tre år efter maken Tordhs död, skänkte änkan Märta Ekeblad en predikstol till kyrkan. Makarnas gravkor blev 1817 omgjort till sakristia innan tillbyggnaden revs knappt hundra år senare.

Paret Bondes dotter Anna Beata och sonen Carl Gustaf överlämnade också gåvor till kyrkan; en oblatask av silver och altarpuppsetsen. Den senare är rikt snidad och skulpterad med de fyra evangelisterna: den rödklädde Matteus med ett barn och den grönkädda Johannes med en örn. Den övre altartavlan

Inspirerade altarprydnaden till psalm?

Överst på altarpuppsetsen finns en så kallad fronton med tre kvinnliga figurer; i mitten en kvinna med två barn (kärleken), en figur med ett ankare (hopp) och en med kors och bägare (tron).

Kanske var det dessa tre figurer som inspirerade Ida Granqvists text till psalm 326 i vår psalmbok? Psalmen "O giv oss Herre av den tro" har tre verser som handlar om tron, hoppet och kärleken.

Ida Granqvist föddes i Rackeby socken 1872 som dotter till Johannes Granqvist, kyrkoherde i församlingen 1861-1907. Ida var författare och missionär.

omges av Lukas med en ox och Markus med ett lejon. Överst syns tre kvinnliga figurer som representerar tro, hopp och kärlek.

1906 väcktes tanken på att uppföra en ny kyrka men att tornet skulle behållas. Två olika ritningar inlämnades till överintendentämbetet, men båda avslogs. Istället blev det en restaurering som genomfördes några år senare. Makarna Bondes gravkor och ett vapenhuset i söder revs och en ny sakristia av tegel uppfördes på norrsidan. Taket med Wernbergs målningar revs ner och ersattes med ett nytt. Större delen av inredningen tillkom vid detta tillfälle; bänkar, ny läktare med orgel samt altarring.

Dopfunten i trä skänktes till kyrkan i slutet av 1920-talet av Gustaf Berg som, utöver skicklig träsnidare, också var och folkskollärare och organist i församlingen.

Sveriges första lantbruksinstitut

Edward Nonnen föddes 1804 i Hamburg och kom som 15-åring med sin familj till Sverige. Han utbildade sig till agronom och blev en ledande reformator av det svenska lantbruket under 1800-talet. År 1830, två år efter att han köpt Degeberg, var det hungersnöd i Skaraborgs län och tre år senare skickade Edward en ansökan till landshövdingen om inrättande av ett lantbruksinstitut på Degeberg i Rackeby socken. Den högre utbildningen vid Sveriges första lantbruksinstitut pågick från 1834 och fram till 1852 och här infördes bl a täckdikning med tegelrör.

Edward Nonnen dog i mars 1862 och begravdes på Rackeby kyrkogård. 1914 restes en tre meter hög minnesvård av granit vid graven.

Kyrkboden från 1600-talet har varit spannmålsmagasin, bårhus och materialbod. "Sockenmagasinet" är benämningen idag.

I början av 1970-talet företogs en yttre renovering då man lagade och putsade om torn och väggar. Under den nya putsen fanns ytterligare två lager puts; den ursprungliga vita medeltida putsen samt en rosa- eller tegelfärgad puts vilket var en ganska vanligt förekommande färg under 1700-talet.

Nordväst om kyrkan ligger kyrkboden eller härbret som uppfördes på 1600-talet i två våningar. Det har använts som sockenmagasin för förvaring av spannmål och senare som bårhus och materialbod. I dag finns här utrymmen för kyrkogårdspersonalen. ■

Gravstenar flyttades till Skansen

Fyra kors från Rackeby kyrkogård har placerats vid Seglora kyrka på Skansen.

Kyrkan i Seglora (mellan Borås och Skene) restes 1729. När en ny kyrka i sten uppförts, såldes och flyttades träkyrkan 1918 till Skansens friluftsmuseum i Stockholm.